NATURAL HIST
18 MAR 1
EXCHA
ENTOMOLOGICAL LIBRARY

PHEGEA

driemaandelijks tijdschrift van de

VLAAMSE VERENIGING VOOR ENTOMOLOGIE

Afgiftekantoor 2600 Berchem 1 ISSN 0771-5277

Redaktiekomitee : F. COENEN (Brussel), B. GOATER (Bushey, England), Dr. K. MAES (Gent), Dr. K. MARTENS (Gent), A. OLIVIER (Antwerpen), W.O. DE PRINS (Antwerpen).
Redaktieadres : W.O. DE PRINS, Diksmuidelaan 176, B-2600 Antwerpen (Belgium).

Jaargang 19, nummer 1 1 maart 1991

Indeling der Belgische Lepidoptera volgens herkomst en zwerfgedrag ten behoeve van het Belgisch Trekvlinderonderzoek

Willy TROUKENS

Abstract. Classification of the Belgian Lepidoptera according to their origin and migrant behaviour for the use of the Investigation of Belgian Migrant Lepidoptera. The Advisory Committee for the Investigation of Belgian Migrant Lepidoptera (B.T.O.) distinguishes 4 large groups: sedentaries, wanderers, vagrants and migrants. Sedentaries and wanderers are indigenous; vagrants as a rule are coming from abroad, especially from Central Europe; migrants originate from the mediterranean or subtropical area. Only vagrants and migrants are registered by the B.T.O.

Résumé. Classement des Papillons de Belgique suivant leur origine et leur comportement migrateur pour les besoins de l'Étude des Papillons Migrateurs en Belgique. Le Conseil d'Avis pour l'Étude des Papillons Migrateurs en Belgique (B.T.O.) distingue 4 grand groupes: les endémiques, les errants, les migrateurs douteux et les vrais migrateurs. Les endémiques et errants sont de vrais indigènes; les migrateurs douteux s'amènent généralement hors de nos frontières, principalement de l'Europe méridionale; les vrais migrateurs proviennent de la région méditerranéenne ou subtropicale. Seul les migrateurs douteux et les vrais migrateurs sont étudiés et enregistrés par le B.T.O.

Troukens, W.: Van Souststraat 502, B-1070 Anderlecht.

De vlinderfauna van een bepaald gebied is onderhevig aan schommelingen, vooral een gevolg van klimatologische en ecologische fluctuaties. Sommige Lepidoptera verdwijnen en andere komen in hun plaats. Deze successie is mogelijk omdat tal van soorten zwerf- of migratieneigingen vertonen. Het fenomeen «vlindertrek» heeft al heelwat vlinderkenners bezig gehouden. B.J. LEMPKE (1972: 1-151) maakt een onderscheid tussen regelmatig en onregelmatig voorkomende soorten. R.F. BRETHERTON (1983: 9-34) publiceerde een indeling in dezelfde zin, maar met meer gradaties. Beide auteurs geven een duidelijke definitie van de «echte trekvlinders» als zijnde migranten, komende uit de tropen of subtropen, die in geen enkel stadium bestand zijn tegen het Europees winterklimaat. «Onechte trekvlinders» worden omschreven als soorten die migreren binnen hun Europees areaal.

Bij alle klasseringen die reeds bestaan, heeft de Adviesraad van het Belgisch Trekvlinderonderzoek nu een indeling uitgewerkt, aangepast aan de Belgische situatie. Deze indeling is vooral gebaseerd op het (vermoedelijk) gebied van herkomst. Het interessante in dit systeem is dat ook de echte inheemse vlinders een passende plaats toegewezen krijgen. De nu volgende indeling moet beschouwd worden als hulpmiddel en leidraad voor de medewerkers aan het Belgisch Trekvlinderonderzoek. Zij is uiteraard vatbaar voor verbetering en aanvulling.

1. Biotoopsvlinders

Dag- en nachtvlinders die sterk gebonden zijn aan een bepaald biotoop. Zij verlaten zelden of nooit hun vlieggebieden. Deze groep is voor het trekvlinderonderzoek van weinig belang.

Voorbeelden : *Anthocharis cardamines* LINNAEUS, *Endromis versicolor* LINNAEUS, *Panemeria tenebrata* SCOPOLI.

2. Zwervers

a) Occasionele zwervers

Dit zijn biotoopsvlinders die onregelmatig of toevallig gaan zwerven. Ze worden soms ver van hun normale vlieggebieden aangetroffen. Dit moet ongetwijfeld aangezien worden als een poging tot uitbreiding van het areaal. Af en toe kunnen her en der nieuwe eilandpopulaties ontstaan die gewoonlijk niet van blijvende aard zijn. Occasionele zwervers kunnen voor het trekvlinderonderzoek van belang zijn en mogen derhalve gesignaleerd worden.

Voorbeelden : *Colias alfacariensis* RIBBE, *Quercusia quercus* LINNAEUS, *Bupalus piniaria* LINNAEUS.

b) Regelmatige zwervers

Soorten met zwerfneigingen die elk jaar algemeen of in wisselende aantallen voorkomen. Er zijn soms grote concentraties in de nazomer. De aantallen worden regelmatig aangevuld door immigratie uit de ons omliggende gebieden. Regelmatige zwervers zijn voor het trekvlinderonderzoek alleen van belang als het om massale migraties of grote concentraties gaat.

Voorbeelden : *Papilio machaon* LINNAEUS, *Pieris brassicae* LINNAEUS, *Aglais urticae* LINNAEUS.

3. Dwaalgasten

Dit zijn regelmatige of occasionele zwervers, in de regel afkomstig van over de grens, vooral uit Midden-Europa. Doorgaans worden slechts zeer kleine aantallen aangetroffen. Zij kunnen zich soms enkele jaren in ons land handhaven maar verdwijnen dan opnieuw voor onbepaalde tijd. Alle dwaalgasten zijn belangrijk voor het trekvlinderonderzoek. Enkele «verdachte soorten» verdienen wat meer onze aandacht en worden daarom eveneens bij deze groep ingedeeld.

Naamlijst :

Papilionidae
Iphiclides podalirius LINNAEUS

Pieridae
Aporia crataegi LINNAEUS

Lycaenidae
Everes argiades PALLAS
Lysandra coridon PODA

Nymphalidae
Nymphalis polychloros LINNAEUS
Nymphalis antiopa LINNAEUS
Issoria lathonia LINNAEUS
Argynnis paphia LINNAEUS

Geometridae
Aplasta ononaria FUESSLY
Rheumaptera cervinalis SCOPOLI
Stegania trimaculata DE VILLERS

Sphingidae
Hemaris tityus LINNAEUS
Hemaris fuciformis LINNAEUS
Proserpinus proserpina PALLAS
Hyles euphorbiae LINNAEUS
Hyles gallii ROTTEMBURG

Notodontidae
Cerura erminea ESPER
Clostera anastomosis LINNAEUS

Lymantriidae
Leucoma salicis LINNAEUS

Arctiidae
Lithosia quadra LINNAEUS

Noctuidae
Spaelotis ravida DENIS & SCHIFF.
Mythimna albipuncta DENIS & SCHIFF.
Mythimna l-album LINNAEUS
Cryphia algae FABRICIUS
Callopistria juventina STOLL
Dicycla oo LINNAEUS
Actinotia hyperici DENIS & SCHIFF.
Hoplodrina ambigua DENIS & SCHIFF.
Diachrysia chryson ESPER
Macdunnoughia confusa STEPHENS
Lamprotes c-aureum KNOCH
Polychrysia moneta FABRICIUS
Autographa bractea DENIS & SCHIFF.
Catocala fraxini LINNAEUS
Catocala sponsa LINNAEUS
Tyta luctuosa DENIS & SCHIFF.
Hypena obesalis TREITSCHKE

Yponomeutidae
Plutella xylostella LINNAEUS

Tortricidae
Lozotaeniodes formosana GEYER

Pyralidae
Diasemia reticularis LINNAEUS
Orthopygia glaucinalis LINNAEUS
Dioryctria schuetzeella FUCHS

4. Trekvlinders

Dag- en nachtvlinders, afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied of de subtropen. Ze worden regelmatig, onregelmatig of toevallig in onze contreien opgemerkt. Deze soorten kunnen doorgaans in geen enkel stadium onze winter overleven. Ze moeten dus steeds opnieuw naar ons land toevliegen. Alle trekvlinders zijn belangrijk voor het trekvlinderonderzoek.

Naamlijst :

(R) = regelmatig voorkomend.
(O) = onregelmatig voorkomend.
(T) = toevallig voorkomend.

Pieridae
Colias hyale LINNAEUS (R)
Colias croceus FOURCROY (R)
Pontia daplidice LINNAEUS (O)

Lycaenidae
Lampides boeticus LINNAEUS (O)

Nymphalidae
Vanessa atalanta LINNAEUS (R)
Cynthia cardui LINNAEUS (R)

Geometridae
Cyclophora puppillaria HUBNER (T)
Rhodometra sacraria LINNAEUS (R)
Orthonama obstipata FABRICIUS (R)

Sphingidae
Agrius convolvuli LINNAEUS (R)
Acherontia atropos LINNAEUS (R)
Macroglossum stellatarum LINNAEUS (R)
Daphnis nerii LINNAEUS (O)
Hyles livornica ESPER (O)
Hippotion celerio LINNAEUS (O)

Arctiidae
Utetheisa pulchella LINNAEUS (O)

Noctuidae
Agrotis ipsilon HUFNAGEL (R)
Peridroma saucia HÜBNER (R)
Mythimna vitellina HÜBNER (O)
Mythimna sicula TREITSCHKE (O)
Mythimna unipuncta HAWORTH (O)
Spodoptera exigua HÜBNER (O)
Helicoverpa armigera HÜBNER (O)

Heliothis peltigera DENIS & SCHIFF. (O)
Protoschinia scutosa DENIS & SCHIFF. (O)
Eublemma parva HÜBNER (O)
Trichoplusia ni HÜBNER (O)
Autographa gamma LINNAEUS (R)
Chrysodeixis chalcites ESPER (O/R)
Achaea faber HOLLAND (T)

Pyralidae
Nomophila noctuella DENIS & SCHIFF. (R)
Udea ferrugalis HÜBNER (R)
Palpita unionalis HÜBNER (O)

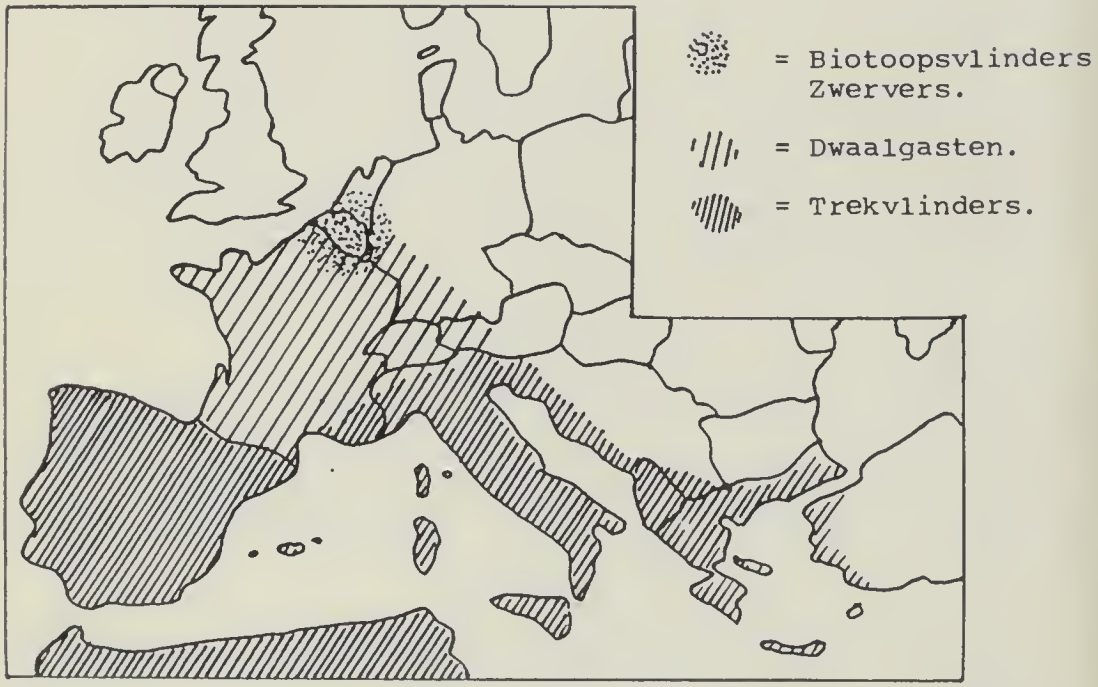

Overzichtskaart: indeling van de Belgische Lepidoptera volgens herkomst en zwerfgedrag.

Richtlijnen voor het onderzoek

Alle waarnemingen van dwaalgasten en trekvlinders worden op het einde van elk kalenderjaar ingewacht bij de Vlaamse Vereniging voor Entomologie (V.V.E.), Sectie Belgisch Trekvlinderonderzoek. Contactadres : Eddy VERMANDEL, Poorterslaan 118, NL-4561 ZN Hulst.

Bibliografie

Bretherton, R.F., 1983. The incidence of migrant Lepidoptera in the British Isles. In: Heath, J., The Moths and Butterflies of Great Britain and Ireland, vol. 10. Harley Books, Martins, Great Horkesley, England.

Lempke, B.J., 1972. De Nederlandse Trekvlinders. Thieme & Cie. N.V., Zutphen.